

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОЗДАТНИХ ФАХІВЦІВ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇН

Т. Стойчик

Загальновизнаним є факт, що система професійної підготовки формує найважливіше багатство держави – її людський потенціал. Підвищення її якості має стати стратегічним національним пріоритетом кожної держави, оскільки означений процес безпосередньо пов'язаний із розвитком економіки і суспільства. Отже, від якості професійної підготовки фахівців в Україні залежить її майбутнє.

Традиційно якість професійної підготовки пов'язувалася зі змістом і формою навчального процесу, до того ж зміст навчального процесу базувався винятково на кваліфікації та досвіді педагогічних працівників. Однак сьогодні виникає необхідність перегляду поглядів на зазначену проблему.

Із загостренням конкуренції на ринку освітніх послуг найважливішого значення набуває проблема виживання професійних навчальних закладів у конкурентній боротьбі з надання освітніх послуг. І тут треба, передусім, переглядати ставлення до самого поняття якості професійної підготовки, оскільки вже зрозуміло, що постійно змінними мають бути і зміст, і форма навчального процесу.

Національна система професійної підготовки має давні сформовані традиції і стандарти. Проведений аналіз професійної підготовки фахівців від часу виникнення перших професійних навчальних закладів (XVIII ст.) і дотепер доводить, що професійній підготовці та, зокрема, її якості не завжди приділялася належна увага. Основним критерієм розвитку професійної підготовки було епізодичне становлення і розвиток різних галузей виробництва відповідно до соціальних, економічних, політичних змін, що відбувалися у суспільстві з XVIII ст. до наших днів:

- перший період (1709–1745 рр.) – розпочато шкільну професійну підготовку, яка сприяла підготовці технічного персоналу;
- другий період (1746–1887 рр.) – недостатнє фінансування професійних навчальних закладів. За-

непад розвитку професійної підготовки. Відсутність єдиної системи підготовки;

- третій період (1888–1917 рр.) – створення та розвиток системи спеціальної підготовки, регламентованої законопроектом «Основні положення про промислові училища» (1888 р.);
- четвертий період (1917–1940 рр.) – створення радянської системи професійної підготовки, галузевих систем;
- п'ятий період (1941–1946 рр.) – система трудових резервів в Україні практично призупинила своє функціонування. Переважна частина робітників готувалася прискореними методами на підприємствах;
- шостий період (1946–1990 рр.) – введення широкомасштабної програми підготовки робітничих кадрів;
- сьомий період (1991 р. – до сьогодні) – здобуття Україною нового статусу незалежної держави та початок відтворювальних процесів в усіх галузях: промисловості, освіті, соціальній сфері тощо. Пошук нових способів господарювання [4].

На підставі проведеного аналізу зазначимо, що шостий період характеризувався потужним розвитком професійної підготовки та механізмів планового працевлаштування випускників. Однак, починаючи зі встановлення в Україні радянської влади та входу України до складу Союзу Радянських Соціалістичних Республік, підготовка фахівців набула специфічних рис, як позитивних, так і негативних.

До позитивних рис професійної підготовки фахівців в Україні радянського періоду належать:

- стандартизація професійної підготовки та критеріїв якості, незалежно від територіального та галузевого (чи відомчого) підпорядкування;
- ґрунтова теоретична підготовка з посиленою увагою до світоглядних проблем;
- широка практична підготовка;

- забезпечення гарантованого працевлаштування випускників, тобто забезпечення їхнього соціального статусу.

До негативних рис вітчизняної системи професійної підготовки фахівців цього періоду належать:

- повна відірваність від практики та досвіду розвитку європейської системи професійної підготовки фахівців;
- повна і свідомо відсутність орієнтирів для інтеграції вітчизняної професійної підготовки у світову;
- орієнтація у професійній підготовці фахівців на одноразове накопичення імовірно потрібних знань;
- відсутність ефективної системи підвищення кваліфікації підготовлених фахівців.

Загалом, вітчизняна система професійної підготовки фахівців радянського періоду полягала в орієнтуванні тільки на власні здобутки, водночас це стосувалося як усієї системи професійної підготовки, так і підготовки фахівців для різних галузей економіки.

Якість професійної підготовки в цей період забезпечувалася низкою системних організаційних і фінансових заходів, зокрема:

- державним плануванням необхідних обсягів професійної підготовки фахівців різних робітничих професій з огляду на демографічну ситуацію та плани розвитку економіки держави;
- забезпеченням безоплатного отримання професійної освіти коштом держави;
- сформованою системою систематичного і регулярного підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійних навчальних закладів;
- наявністю стандартизованих вимог до знань фахівців і відповідно уніфікованих навчальних програм без урахування регіонального компонента в підготовці;
- чітким довготерміновим та оперативним плануванням навчально-виховних заходів, ретельним дотриманням виконання цих планів та організацією контролю їх виконання [5].

Однак політичні, соціально-економічні зміни, що відбулися після розпаду Радянського Союзу, пришвидшили процес реформування системи професійної підготовки в усіх пострадянських країнах. Незважаючи на спільний «спадок» (радянську модель системи), кожна з пострадянських країн обрала власний шлях реформування.

Реформа системи професійної підготовки фахівців, зміна парадигми управління якістю професійної підготовки стали необхідним механізмом, коли зміст, методи і структура професійної підготовки не

відповідали новим соціальним запитам, коли вони відстали від глобальних тенденцій становлення інформаційного, постіндустріального суспільства в умовах постійних політичних та технологічних змін.

Основні зміни в пострадянських країнах – це, насамперед, політична трансформація, перехід від командно-адміністративної до ринкової економіки, зміна в ідеології та соціальній структурі суспільства.

Більшість країн, як ніколи раніше, велику увагу приділяють вдосконаленню якості всіх аспектів суспільного життя. Якість підготовки все більше стає основою конкурентоздатності, що вимагає зміни освітньої парадигми.

У перекладі з латинської слово «парадигма» означає «приклад, зразок», але в сучасній педагогічній науці його розуміють як концептуальну модель освіти [2], яка має сприяти зміні, удосконаленню якості професійної підготовки, становленню, формуванню фахівця як суб'єкта, який чітко знає, чого хоче.

Зміна освітньої парадигми управління якістю професійної підготовки у пострадянських країнах спрямована на розвиток більшості сфер життєдіяльності, поступовий перехід до суспільно-державного механізму управління, що руйнує монопольне державне управління цією системою.

Традиційний зміст управління якістю професійної підготовки більше не може відповідати тільки вимогам часу, натомість має задовольняти вимоги й потреби майбутнього. В окремих пострадянських країнах перехід до ринкової економіки, західного демократичного ладу з новим уявленням про громадянські права вимагає глибоких перетворень у змісті управління якістю професійної підготовки. Руйнування колишніх соціалістичних ідеалів впливає на процес оновлення змісту професійної підготовки і відповідно на управління його якістю на пострадянському просторі.

Основою освітньої парадигми управління якістю професійної підготовки можуть бути такі складові:

- проектування вимог до випускника відповідно до стандартів на модульно-компетентнісній основі;
- розроблення змісту й технологій навчання у професійних навчальних закладах;
- матеріально-технічне та науково-методичне забезпечення навчального процесу;
- моніторинг показників якості професійної підготовки фахівців;
- незалежна атестація випускників професійних навчальних закладів;
- аналіз ефективності діяльності професійного навчального закладу.

Останнім часом система професійної підготовки фахівців перейшла на такі методи управління, в основу яких покладено поняття якості, тобто здатності задовольняти вимоги роботодавця. Адаптація системи професійної підготовки до умов комерціалізації всіх аспектів суспільного життя вимагає впровадження системи менеджменту в управління, зокрема управління якістю підготовки в широкому сенсі цього слова, спрямованої на кінцевий результат – працевлаштування випускників, подальше закріплення в галузі та кар'єрне зростання.

Зазначені ідеї та принципи можуть бути реалізовані за умови чіткого й послідовного виконання вимог тими, хто здійснює управління професійною підготовкою. Це, насамперед, управлінці професійного навчального закладу, із значним практичним досвідом і високою професійною компетентністю. У такому випадку поняття «компетентність» має оцінювальне значення, яке визначається ступенем оволодіння управліннями необхідними уміннями й навичками, юридичною відповідністю [3].

Проголошений концепцією модернізації розвитку професійної освіти передбачає її якісну та змістову перебудову зі збереженням головної ідеї – системи підготовки робітничих кадрів з урахуванням вимог ринку праці, індивідуальних потреб та можливостей учнів [1].

ЛІТЕРАТУРА

1. Указ Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013 «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. – Дата останнього доступу: 2.11.2017. – Назва з екрана.

2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 378 с.

3. Лунячек Е. В. Компетентнісний підхід як методологія професійної підготовки у вищій школі [Електронний ресурс] / Е. В. Лунячек // Публічне управління: теорія та практика. – 2013. – Вип. 1.

У професійних навчальних закладах пострадянських країн у контексті соціального партнерства ринок праці суттєво впливає на управління якістю професійної підготовки фахівців, а також на планування власної діяльності, гнучко реагуючи на зміну економічної ситуації, потребу у фахівцях та їхній компетентності. Дані щодо розвитку ринку праці становлять зовнішній контекст розвитку навчального закладу, формуючи його стратегію, мету, завдання та вектори розвитку, одним з яких є підвищення якості управління професійною підготовкою, що робить випускників затребуваними на ринку праці, посилює позиції навчального закладу на ринку освітніх послуг, підвищуючи його конкурентоздатність.

Отже, політичні, економічні та соціальні зміни у пострадянських країнах, нові вимоги, що висувуються до якості професійної підготовки, значно вплинули на систему професійної підготовки, що сприяло суттєвому оновленню парадигми управління якістю. Успадкована радянська модель управління якістю професійної підготовки фахівців мала певні позитиви, але з часом зазнала суттєвих змін, тому системний аналіз сучасного досвіду підготовки в європейських країнах є доцільною стратегією щодо подолання викликів та вирішення суперечностей, пов'язаних з модернізацією освітньої парадигми управління якістю професійної підготовки.

– С. 155–162. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2013_1_27. – Дата останнього доступу: 2.11.2017. – Назва з екрана.

4. Стойчик Т. І. Підготовка робітників гірничого профілю в умовах професійно-технічного навчального закладу : метод. рек. / Т. І. Стойчик ; за наук. ред. Л. М. Сергєєвої. – Дніпропетровськ : Журфонд, 2014. – 85 с.

5. Управління якістю освіти у вищих навчальних закладах : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1: Теоретичні засади формування систем управління якістю надання освітніх послуг / кол. авт. ; за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. – 136 с.

ІННОВАЦІЙНА ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ КАФЕДРИ

Л. Ляхощка

Згідно з Положенням «Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності», однією із об'єктивних вимог, зумовлених сучасними напрямами у розвитку соціально-економічного життя країни, є розвиток науки, подальше підвищення

ефективності наукових досліджень з метою якісного виконання завдань, що постають перед державою у різних галузях [6]. Саме тому є потреба в цілеспрямованому використанні досліджень вітчизняної та світової науки для задоволення соціальних, еконо-